

DOSYA NO : 146

Mızrak Fırat MIZRAKOĐLU¹ | UGSAM Araştırmacısı | EKİM 2021

5+1 CENEVRE GÖRÜŞMELERİ : EGEMENLİK EŞİTLİK İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM SİSTEMİ VE STRATEJİ SONUÇLARI

MÜZAKERELERİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

KKTC ve GKRY'nin üzerinde mutabık kaldığı ortak metin, 11 Şubat 2014'te kamuoyuna açıklandı. Metinde mevcut durumun kabul edilemez olduğunun altı çizilerek BM'nin öngördüğü üzere siyasi eşitlik temelinde, iki toplumlu ve iki bölgele bir birleşik Kıbrıs devleti kurulması yönünde yapılandırılmış müzakerelere başlanacağı bildirildi. Ortak metne göre, kurulması düşünülen devlet, BM ile AB üyesi olarak tek bir uluslararası hukuki kimliğe ve Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türklerden eşit olarak kaynaklanan tek bir uluslararası egemenliğe sahip olacak. Vatandaşlar ise birleşik Kıbrıs vatandaşlığının yanı sıra Kıbrıs Cumhuriyeti'ni oluşturan iki devletten (constituent state) birinin vatandaşlığına da sahip olacak.

¹ *Sakarya Üniversitesi-Uluslararası İlişkiler*

Birleşme yolunda yapılacak müzakerelerde taraflar güven artırıcı uygulamalarla çözüm odaklı hareket edecekler ve iki taraf arasında kapsayıcı bir mutabakat oluştuğunda çözüm Türklerin ve Rumların halkoyuna sunulacak.

Yürütülecek müzakerelere ve kurulacak federal devlete dair esasları ortaya koyan mutabakat metninin imzalanmasının ardından KKTC müzakerecisi Kudret Özersay'ın Atina'yı ve GKRY müzakerecisi Andreas Mavroyannis'in Ankara'yı ziyareti ile gerçekleşen çapraz görüşmeler yoluyla ada üzerindeki iki garantör devlet ile adadaki taraflar arasında doğrudan görüşmeler yoluyla karşılıklı güvenin artırılması hedeflendi. Bununla beraber taraflar arasında halen altı ana başlık üzerinde detaylı ve yoğun müzakereler yürütülüyor:

Güç Paylaşımı ve Yönetim: Federal devlette yönetimin hangi esaslar üzerine kurulacağı ve idarenin taraflar arasında nasıl paylaşılacağı;

AB Üyeliği: Kuzeyin AB üyeliği ile oluşacak yeni şartlara adapte edilmesi;

Ekonomi: Ortak ekonomi politikalarının belirlenmesi;

Mülkiyet: Mülkiyet rejiminin AB müktesebatıyla uyumlu hâle getirilmesi;

Toprak: Türk tarafından eski mülk sahibi olan Rumlara bırakılacak topraklar;

Garantörlük: Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlük haklarının yeniden düzenlenip düzenlenmeyeceği. Bu konularda öncelikle bir tarama süreci gerçekleştirilirken bu aşama Mayıs 2014 başlarında tamamlandı ve "özlü müzakereler" aşamasına geçildi. Özlü müzakereler aşamasında somut öneriler, karşı öneri ve köprü kurucu önerilerle detaylara girmeden ana hatlarıyla kapsamlı bir çözüm anlaşması ortaya çıkarılabileceği amaçlanıyor. Bunun da başarıyla tamamlanması hâlinde en son aşamada taraflar neyi alıp neyi karşı tarafa bırakacaklarını belirleyecekler. Müzakerelerin ana başlıklarından olmamakla birlikte, halen yerleşime kapalı olan askeri bir bölge durumundaki Maraş'ın Rum tarafına iadesi ve yerleşime açılması bugün en sık tartışılan konulardan biri. Gerek GKRY hükümeti, gerekse uluslararası toplumdan Türkiye'ye bu yönde bir jest yapması için öneriler geliyor. Örneğin Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komitesi, Türkiye'ye güven artırıcı önlemler olarak Kıbrıs'tan askerlerini çekmesi ve Maraş'ı BM'ye devretmesi yönünde çağrıda bulundu. Benzer şekilde, ABD'nin GKRY'deki büyükelçisi John Koenig, Maraş'ın Rumlara bırakılmasının "oyunun gidişatını değiştirebilecek" önemli bir adım olacağını ifade etti. ABD'nin kapalı bölge Maraş'ın "yeşil kalkınma modeli" bazında yeniden inşasına ilişkin çalışmanın finanse edilmesi kararı aldığı ve bunu açıklamak için uygun zamanı beklediği şeklinde haberler basında yer aldı. Bunlara karşılık, KKTC hükümeti Maraş'ın açılmasının birçok konuda müzakereler gerektirdiğini, bunun da çözüm için zaman kaybettirici olacağını, tali yollara sapılacağını ve çözüme odaklanmak gerektiğini, dolayısıyla bu konunun daha sonra ele alınması gerektiğini vurguluyor. Türkiye'nin savunduğu görüş de Maraş konusunun tali bir konu olduğu ve ancak kapsamlı bir çözümün bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündedir.

KKTC'de Ersin Tatar dönemi

KKTC'de 18 Ekim'de gerçekleştirilen cumhurbaşkanı seçiminin ikinci turunda, Ulusal Birlik Partisinin (UBP) adayı Ersin Tatar, oyların yüzde 51,69'unu alarak cumhurbaşkanı seçildi. Tatar'ın seçilmesiyle Kıbrıs müzakerelerinde bir paradigma değişikliği yaşanması bekleniyor. Kıbrıs'ta federasyon modelinin bir umut olmaktan çıktığını savunan Tatar, egemen eşitlik temelinde kurulacak, yan yana yaşayan iki devlet modelinin görüşülmesini destekliyor. Türkiye de Crans Montana'da federasyon tezinin çöktüğünü ve başka bir seçeneğin konuşulması gerektiğini savunuyor. Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, "Federasyon için artık biz ucu açık, sonuç alınmayacak bir maceraya giremeyiz. Sonuç alıcı bir

müzakereyi gerçekleştirmemiz gerekir." açıklamasında bulunarak diğer seçeneklerin de öncelikli ele alınması gerektiğini dile getirdi. Yakın zamanda BM öncülüğünde, Kıbrıs'taki taraflar ve garantörlerin masada yer aldığı "5+1" formatında gayriresmi bir toplantının yapılması ve müzakerelerde neyin konuşulacağıyla ilgili durumun netleşmesi bekleniyor.²

5+1 Cenevre Görüşmeleri

Kıbrıs sorunu 53 yıldır çözülmemiş bir sorundur. Bu sorunu aşabilmek için Cenevre de yeni bir görüşme talep edildi. Bu görüşmede artık yeni çözümleri tartışmak istenildi. Fakat GKRY ve Yunanistan her zaman ki gibi eski federasyon yöntemi ortaya koydu. Türkiye ve KKTC federasyona karşı çıkarak doğal hakları olan iki devletli çözüm önerisini sundular. Bu öneri çoğu dünya ülkeleri tarafından olumlu karşılandı. İngiltere'nin KKTC'yi tanıyacağına dair çıkan haberler artık İngiltere'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğinden ayrılması ve Yunanistan ve GKRY'nin AB'ye üye olmasını kullanarak askeri üslerine el koyulmasına dair Kıbrıs'taki garantör ülke sıfatını kaybetmemek için KKTC'yi tanıyıp Kıbrıs'ın kuzeyindeki üssünü sağlama almak peşindedir. İngiltere zamanında yaptığı hataları telafi etmek için KKTC'nin üzerindeki ambargoyu kaldırarak KKTC'nin ticari faaliyetlerinin genişlemesine sebep olabilir ama tanınması çok büyük tepkilere yol açacaktır. Kıbrıs Türkü'nün yeni yaklaşımı önermesi birçok dış politika uzmanı tarafından da destek buldu.

² <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/52-yildir-cozulemeyen-dugum-kibris-meselesi/2014857>

Dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw Kıbrıs sorununun çözümü için devletli çözüm demmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonia Guterres'in Cenevre de yapılan gayri resmi görüşmeler hakkında resmi görüşmelerin başlaması için ortak zemin bulamadık ama resmi görüşmeler çalışmalarına devam edeceğimiz dedi. Kıbrıs sorununun bu kadar yıl çözülmemesinin tek sebebi BM'nin zamanında Rum toplumunu Kıbrıs Cumhuriyeti adında BM'ye üye olarak alması Türk toplumunu dışlaması Rum yönetiminin şımarmasına neden oldu bu yüzden hala federasyon tezlerine güvenmekteyizdir. Fakat BM'de artık iki devletli çözümden yana oldukları için Rum yönetiminin bu tezi daha fazla savunacaklarını zannetmiyorum. Eğer ki hala bu tezi dayatırsalar benim düşüncem BM'nin KKTC'yi üye yaparak tanınmasını sağlaması ve Rum yönetiminin ortak zeminde buluşmalarını sağlamasıdır.

KKTC Cumhurbaşkanı Tatar tarafından Guterres'e sunulan önerinin maddeleri şöyle:

- Genel Sekreter, Güvenlik Konseyinin iki tarafın eşit uluslararası statüsünün ve egemen eşitliğinin güvence altına alındığı bir kararı kabul etmesi için inisiyatif alacaktır. Böyle bir karar, mevcut iki devlet arasında iş birliğine dayalı bir ilişki kurulması için yeni bir temel oluşturacaktır.
- Yukarıda belirtilen düzenlemeyle iki tarafın eşit uluslararası statüsü ve egemen eşitliği sağlandıktan sonra, BM Genel Sekreteri himayesinde karşılıklı olarak kabul edilebilir bir iş birliği anlaşması oluşturmak için sonuç odaklı ve belli bir zaman aralığına dayalı müzakerelere başlayacaklardır.
- Müzakereler, iki bağımsız devlet arasındaki gelecekteki ilişkilere, mülkiyet, güvenlik ve sınır düzenlemesinin yanı sıra AB ile ilişkilere odaklanacak.
- Müzakereler, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin yanı sıra uygun olduğu hallerde, gözlemci olarak AB tarafından desteklenecektir.
- Herhangi bir anlaşma bağlamında, iki devlet karşılıklı olarak birbirini tanıyacak, üç Garantör Devlet bunu destekleyecektir.
- Bu müzakereler sonucunda varılacak herhangi bir anlaşma, iki devlette ayrı olarak eşzamanlı referandumlarda onaya sunulacaktır.

KAYNAKÇA:

- "Kıbrıs'ta 'özlü müzakereler", Aljazeera Türk, 13 Mayıs 2014.
- "Kıbrıs'ta üç aşamalı yol haritası", haberkipris.com, 1 Mayıs 2014.
- Mehmet Levent, "Maraş Bütünlüklü Çözümün Parçası mı, Güven Yaratıcı Önlem mi?", Afrika Gazetesi, 7 Mart 2014.
- Jean Christou, "Return of Varosha could be 'game-changer' says US ambassador", Cyprus Mail, 27 Mart 2014.
- "ABD Maraş için finansman hazırlığında", kibrisgenctv.com, 23 Şubat 2014.
- Sevil Erkuş, "Varosha should be part of comprehensive settlement, Turkish Cyprus says", Hurriyet Daily News, 18 Nisan 2014; "Özersay: Statüko çatırıyor", Havadis Gazetesi, 31 Mart 2014.
- "Özersay: Harita ve rakamı bu aşamada müzakere etmemiz söz konusu değil", Kıbrıs Postası, 4 Mart 2014; "Eroğlu: 'Biz de Kıbrıs'ın sahibiyiz", Kıbrıs Postası, 7 Mart 2014; "İşte CTP-BG - DP-UG Hükümeti Programı!", Kıbrıs Postası, 6 Eylül 2013; "Kıbrıs'ta bir çözüm olacaktır", Kıbrıs Gazetesi, 27 Şubat 2014.
- BİRLEŞİK KIBRIS İÇİN "SON ŞANS" FEDERAL ÇÖZÜM MÜZAKERELERİ SETA YAYINLARI.